

*School for Teachers
Училище за учители*

ИЗПОЛЗВАНЕ ВЪЗМОЖНОСТИТЕ НА ИНФОРМАЦИОННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПРЕПОДАВАНЕТО НА ФИЛОСОФИЯ

Георги Радев

Национална финансово-стопанска гимназия – София

Резюме. Статията описва планиран и проведен час по философия в XI клас, включващ използване на информационни технологии и прилагане на интерактивни методи за преподаване. Посочена е връзката на учебното съдържание с Държавните образователни изисквания и Учебната програма по философия за средното училище. Обърнато е внимание на междупредметните връзки с учебни дисциплини като „История и цивилизация“, „Български език и литература“, „Психология и логика“ (от IX клас). Урокът е изнесен пред преподаватели по философия от столични училища по програмата на РУО – София-град, за споделяне на добри педагогически практики, както и пред млади преподаватели от НФСГ по плана на училището за професионална квалификация на учителите.

Ключови думи: идентичност; публична личност; индивидуалист; обществено общество; Das Man; Масовият човек на Мартин Хайдегер

Тема: Комуналният човек

Времетраене на урока: 40 мин. / 1 учебен час.

Учебник: „Философия“ за XI клас задължителна подготовка, изд. „Анубис“, автори Иван Колев и Райчо Пожарлиев.

Необходими технически пособия: компютър и проектор, електронен четец.

Използвани методи на преподаване: мозъчна атака, дискусия, беседа, работа с текст, активно слушане, анализиране на проблемна ситуация, свободно писане.

Връзка с Държавните образователни изисквания: темата кореспондира пряко с ядро на учебно съдържание „Човекът и неговият свят“, Стандарт № 4: ориентира се в отношенията между индивидуално, общностно и универсално, разбира спецификата на социалното. Разпознава различни форми на отношението индивидуално – универсално, разбира спецификата на социалното. На ниво „Очаквани резултати в раздел 4 „Човек и общество“ – разбира човешката индивидуалност като всеобщност, осъзнава общностното като универсално и индивидуално.

Ход на урока

Въведение в темата: за начало на този урок е избрано анимационното филмче „Ку-Ку“ от 1983 г. на режисьора аниматор Велислав Казаков. Времетраенето е 3,5 мин., което е напълно достатъчно за привличане на вниманието към темата¹⁾. Хората от моето поколение може би си спомнят блестящата сатира на тоталитарната система в тази анимация. С това филмче се цели: на първо място припомняне на предишно учебно съдържание – темата „Екзистенцията“ и извеждане на понятието Das Man като обобщен философски образ на човека от потребителското общество. Целта е учениците да открият този образ във финалните сцени и да го съпоставят с индивидуализираните образи от психиатричната клиника. Важно място в анализа заема цветното изображение на хората в психиатричната клиника и сивите еднакви образи навън, в „нормалния свят“. Обяснявам на младите хора, че образът на Das Man ще играе важна роля и в новата тема.

Ново учебно съдържание: в този урок водещи понятия са „личностна идентичност“ и „общностна идентичност“, съответно извеждането на Индивидуалиста и Комуналния човек като обобщени образи. За разясняването на понятията се използва текст от книгата на Ричард Хюз „Ураган от Ямайка“, който се представя чрез мултимедия:

И тогава нещо от съществено значение се случи на Емили. Тя внезапно осъзна КОЯ Е.

Нямаше разумна причина то да се случи точно сега. Тя си играеше в едно ъгълче на самия нос на кораба и точно тогава в главата ѝ внезапно се роди мисълта, че ТЯ Е ТЯ. Тя рязко спря и заоглежда цялата си външност, която беше в ползрението ѝ. Не можеше да види много от себе си – само предната част на роклята и ръцете си, когато ги вдигна, за да ги разгледа, но то ѝ стигаше, за да си състави най-обща представа за малкото телце, което внезапно беше осъзнала, че е нейното. Всеки път, когато преместваше ръка или крак, извършвайки тези най-обикновени движения, ѝ правеше впечатление и ѝ беше забавно, сякаш за първи път установяваше, че ръцете и краката ѝ така охотно ѝ се подчиняват.

След като напълно се беше убедила в този удивителен факт, че сега вече беше Емили Бас-Торнтън (защо вмъкваше това „вече“, не знаеше), тя започна най-сериозно да обмисля всички естествени последици. Преди всичко защото точно на нея сред толкова други хора на света, когато е можела да бъде на мястото на всеки от тях, ДА Е ТОЧНО ТЯ, ТАЗИ ЕМИЛИ, да е родена в тази и тази година сред всичките тези години и да има точно тази приятна обвивка, която беше нейното тяло?

Добре, да приемем, че тя беше Емили – какво следваше от това? Това предполагаше цял ред подробности. На първо място, беше нейното семейство и всичките ѝ братя и сестри, от които преди тя не се беше делила на-

пълно, сега обаче изпита усещането, че е СЪВСЕМ ОТДЕЛНА ЛИЧНОСТ. При все това, ще не ще, тя си беше почти така свързана с тях, както и с тялото си.

Ричард Хюз, „Ураган над Ямайка“

След прочитането на текста следва дискусия: Какво точно се случва с Емили? Какво означава да разбираш себе си? Как тялото ти принадлежи? В какво се състои моето Аз? Какво се включва в него? По време на дискусията може да се припомни на учениците връзката с изучаваното по психология в IX клас за самосъзнанието и Аз-образа. Целта е да се достигне до формулиране на понятието „идентичност“ с двете му основни характеристики – личностна и общностна. Поставя се акцент върху важността и на двете в социалното израстване на човек. За целта може да се използва техниката за свободно писане – в средата на бял лист учениците написват „Аз“ и със стрелки отляво се посочват 5 неща, които ме отличават от другите, а отдясно – 5 неща, които ме свързват с другите. Дискутира се кое играе по-голяма роля в живота на човека. Финал на това упражнение е извеждането на понятието „комунален човек“.

Важен момент в усвояването на темата е разглеждането на различните форми на комунална общност, както са представени в учебника: първобитна общност, манастирска общност, казарма, комунистическата идея и практика от близкото минало. С цел улесняване на дискусията се визуализират тези общности със снимков материал от интернет. Визуализацията играе важна роля в осмислене на учебното съдържание в темата. Благодарение на „умните телефони“ съвременните ученици възприемат по-добре образи и по-лесно ги свързват с идеи и обобщения, каквито са необходими тук. Прилагат се изображенията, които са използвани в часа, с ясното съзнание, че тук съществуват много възможности (приложение 1).

Важно в хода на дискусията е учениците сами да изведат общите ценности, които характеризират съответната общност: оцеляването при първобитните хора, служенето на Бог в манастирската общност, дисциплината и защитата на Отечеството в казармата, идеята за социална справедливост и равенство при социализма. От съществено значение е да се разбере, че в тези общности човек губи своята индивидуалност в името на общите цели, както и да се проследи как се осъществява този процес: доброволно (манастирска общност и донякъде първобитната общност) или принудително (казармата и социалистическата практика от близкото минало). Като допълнителен материал са използвани два литературни източника.

1. Книгата „Земята на солени скали“, където се описва животът на индианско племе в Канада в началото на XX век. От нея учителят разказва за липсата на име (в смисъл на индивидуалност) на малките индианци до извършването на някакво самостоятелно дело, от което има полза цялото племе.

2. При обсъждането на комунистическата идея се цитира стихотворението на Никола Вапцаров „Прощално“: „Аз паднах, друг ще ме смени и толкоз. Какво тук значи някаква си личност“. Идеята е учениците да разберат и оценят саможертвата в името на възвишени цели. В противен случай е възможно представянето на комуналния човек да предизвика само негативни реакции. В този контекст е и последното изображение (приложение 6). Важно е учениците сами да достигнат до скритата ирония в този пропаганден лозунг, след което се пристъпва към дискусия за съществуването на комуналния човек в нашата съвременност. За целта е използван текст от книгата „Рагтайм“ на Е.Л. Доктороу:

В Хайланд парк, щата Мичиган, първият автомобил модел Т, монтиран на конвейър, се плъзна по рампата... Точно шест минути, след като първият автомобил слезе от рампата, друг, абсолютно същият, се появи на върха ѝ, задържа се за миг, после се плъзна надолу и чукна задницата на първия. Неговият създател го наблюдаваше от разстояние. Някога Хенри Форд бе обикновен автомобилен техник. Сега, работодател на много хора, голяма част от които чужденци, той бе убеден, че повечето човешки същества на тая земя са твърде тъпи. Затова на него му хрумна идеята да раздроби работните операции по монтажа на автомобила на най-елементарните им съставки, така че всеки глупак да е в състояние да ги върши. Вместо да кара един човек да изучи изцяло стотиците детайли и операции при изработването на автомобила, защо да не го остави на едно място и да извършва една и съща работа, а частите да пристигат при него на движеща се лента. Така умствените възможности на работника нямаше да са от значение. „Онзи, който поставя болта, не поставя гайката – казваше Форд на съдружниците си. – А този, който поставя гайката, не я затяга.“ Така, контролирайки скоростта на конвейерните ленти, Форд можеше да контролира производителността на труда. Той не желаше работникът да се навежда или да прави повече от крачка встрани от работното си място. Работникът трябва да оползотворява всяка необходима секунда в работа, но нито една повече от необходимото. От тези принципи Форд изгради теорията на индустриалното производство – не само частите на готовия продукт да бъдат заменяеми, но и работниците, които ги произвеждат, да представляват заменящи се части.

Подходящо за тази част от урока е учителят да чете текста, за да акцентира върху важните моменти в него. Много добър начин за визуализация на проблема е и използването на знаменитото начало на филма на Чарли Чаплин „Модерни времена“, където Чарли работи на конвейер точно по описания в книгата начин. Целта на обсъждането е да се свърже внушението на текста с характеристиките на *Das Man*, които са изведени в началото на часа.

Заклучителна част на урока. Сравнение между *Das Man* и другите форми на общност. Отново се използва дискусия. Ролята на преподавателя е с

насочващи въпроси да помогне на учениците да открият основната разлика – в обществото на *Das Man* няма водеща ценност, обща идея, която да обединява хората. Отделният индивид е сам сред другите, въобразяващ си, че има собствена индивидуалност, но не желаещ да я разкрива. Това ни връща към дискусията в началото на часа и същевременно е във връзка със следващата тема „Човекът индивидуалист“. За финал се проследяват отново последните кадри на анимационното филмче „Ку-ку“ и се стопира образът в момента, когато освободеният от психиатрията човек стои пред колоната от еднакви хора, но все още не е станал част от тях. Следват въпросите: Възможно ли е този човек да не влезе в колоната хора? Какво трябва да направи? Това ще се дискутира в следващия час.

Примерно разпределение на времето в учебния час:

- гледане на анимационно филмче и дискусия – 8 мин.;
- четене на текст от „Ураган над Ямайка“ и дискусия – 5 мин.;
- свободно писане на личностни характеристики – 5 мин.;
- обсъждане формите на комунална общност – 15 мин.;
- слушане на текст от „Рагтайм“ и последваща дискусия – 5 мин.;
- гледане финалните кадри на „Ку-ку“ и заключителни думи – 2 мин.

Приложение 1

БЕЛЕЖКИ

1. Филмчето се намира лесно в интернет, като се посочи годината на производство: <https://vimeo.com/48295887>

USING THE POSSIBILITIES OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN PHILOSOPHY TEACHING

Abstract. The article describes the planning and conducting of a Philosophy class for students in the 11th grade, where informational technologies and interactive methods are applied in the teaching process. A connection is been made on the relation between the learning content with the State educational requirements and the High school curriculum in Philosophy. Attention is made on the interdisciplinary class relations such as: History and Civilization, Bulgarian language and Literature, Psychology and Logic (from 9th grade). Public lesson is held in front of an audience of Philosophy teachers from other schools in Sofia, participating under program for sharing of good pedagogical practices, led by the Regional Educational Inspectorate – Sofia and also in front of younger teachers from the National High School in Finance and Business, according to the school's program for teacher's professional qualification and development.

Keywords: identity; communal person; individualist; communal society; Das Man; Martin Heidegger's mass community person

Mr. Georgi Radev

National High School in Finance and Business

1, Rozova dolina St.

1421 Sofia, Bulgaria

E-mail: georgiradev@abv.bg